

דלא לשחוט כיון שלא יוכל לכסות דמה, אבל כוי שהוא ספק אימא משום שמחת יום טוב לשחוט, ולא לכסייה, ויהיה מותר לבטל מספק את מצות כיסוי הדם בשב ואל תעשה לצורך קיום מצות שמחת יום טוב, (14) קא משמע לן התנא במשנה שאף ספק ביטול מצות כיסוי הדם אינו נדחה מפני שמחת יום טוב, ולכן אין שוחטין את הכוי (15).

ומקשינן: אמנם את דברי המשנה שאין ב-ח שוחטין כוי אפשר להסביר שמדובר כשאינן אפשרות לכסות, ומחדש התנא שאין לדחות את ספק מצות כיסוי הדם מפני שמחת יום טוב.

שאינן לו את האפשרות לכסות את דמו (13), מאי איריא, מדוע העמידה המשנה את איסור הכיסוי בכוי שהוא ספק אם חייבים לכסות דמו.

והרי אם אין לו אפשרות לכסות אפילו ודאי חיה שחייבים לכסות את דמה נמו לא ישחוט ואם שחט לא יכסה שהרי הלכה כבית הלל שאין לשחוט ואין לכסות אם אין דקר נעוץ, וולדעת תוס' להלן ט ב גם בית שמאי מצריכים דקר נעוץ כדי לכסות].

ומתצינן: התנא במשנה בחולין "לא מיבעיא" קאמר! והיינו, לא מיבעיא, אין ספק, שחיה, שחיובה בכיסוי הדם הוא ודאי,

מספק.

13. רש"י בסמוך [ע"ב] ביאר שקושיית הגמרא היא למה על כל אופן שאין אפשרות לכסות, ואין קושיא זו והקושיות בהמשך תלויים ברב יהודה, וראה מהרש"א בסוף ע"ב. אך תוס' [ד"ה אין] נקטו שכל הקושיות רק לרב יהודה, ראה בדבריהם למה לא הוקשה כן לכולי עלמא.

14. הרמב"ם [יו"ט ג א] כתב שאין שוחטין ביו"ט בריה שהיא ספק חיה ספק בהמה, והיינו כוי, ואילו בהל' שחיטה [יד ד] כתב השוחט כלאים או ספק בהמה ביו"ט מכסה דמו לאחר יו"ט, ותמוה למה לא הזכיר כלאים בהל' יו"ט, ולמה לא הזכיר בהל' שחיטה שאין שוחטין אותם ביו"ט.

ומסתבר, שלא היה מזכיר את איסור שחיטת כוי בהל' יו"ט, שהרי טעם האיסור אינו מדיני יו"ט כי אם גזירה משום התרת חלבו כדלהלן, אלא שרצה להזכיר את החידוש שאין האיסור נדחה משום שמחת יו"ט, אך חידוש זה אינו שייך אלא בשחיטה, ודוקא בכוי ולא בכלאים

שחייבין בכיסוי ודאי, ולכן בהל' יו"ט נקט רק את איסור הכיסוי ולא את השחיטה, וכן לא הזכיר את הכלאים שאיסור כיסוי משום שאין העפר מוכן להם, ומאידך בהל' שחיטה הזכיר את שניהם לגבי איסור כיסוי ששייך בהם בשוה.

15. בגליון מהרש"א [יו"ד כח] הקשה ממסקנת סוגיין שאסרו לשחוט ביו"ט כשאינן לו עפר לכיסוי הדם, ואם כן כיצד נחלקו הראשונים באופן שנפסקה טליתו בשבת אם יכול ללבוש הטלית בלי ציצית או לא, [ראה מרדכי בהלכות קטנות תתקמד], ולכאורה נקודת מחלוקתן היא, אם יש חיוב לעשות ציצית לבגד, וכשאי אפשר מותר ללבוש בלעדיה, או שאיסור עשה הוא ללבוש בגד ללא ציצית, ואין לו היתר כשאי אפשר. ולדעת הסובר שחיוב עשה שאי אפשר לקיימו אינו אוסר את המעשה המחייבו, לכאורה ראוי להתיר לשחוט ביו"ט אף כשאינן לו עפר, שהרי אנוס הוא על הכיסוי. [ועיין בקדושת יו"ט לד, ובקובץ שיעורים דברי סופרים, ובקהילות יעקב ב"ב י, שדנו בגדר החיוב והפטור].

אך עדיין יקשה על סוף דברי התנא:

והא מדקתני סיפא "ואם שחטו — אין מכסין את דמו", מכלל — מוכח מכך, שבאופן דאית ליה אפשרות לכסות בהיתר עסקינן.

כי אם אין לו אפשרות לכסות בהיתר, ואסור לכסות שלא בהיתר, היה התנא צריך להשמיע שאפילו ודאי חיה אין מכסין את דמה באיסור, ונדע שכל שכן כו', שכיסוי דמו הוא ספק מצוה, אין מכסין את דמו.

ומכך שהעמיד התנא את דבריו בכוי, שהוא ספק, מוכח שמדובר באופן שיש לו אפשרות לכסות בהיתר. ותחזור קושייתנו מדוע באמת לא יכסה בהיתר!?

אלא, אמר רבה: כך יש לתרץ את דברי המשנה:

אפר כירה או עפר שנעוץ בו דקר⁽¹⁾ — **מוכן הוא מערב יום טוב רק לצורך מצות**

שהיא חלה על הדם, שאסור להניחו מגולה, ואין האונס מפקיע את החיוב החל על החפצא, [כמבואר בכתבי הגרי"ז זכחים לד ב], וכיון שידוע כי לא יוכל לקיים חיובי הדם אסור לו לבא לידי חיוב, אך ציצית היא חיוב על הגברא, ואונס פוטר מהחיוב, ולכן יכול ללבוש טלית בלי ציצית, [וראה עוד בהערות להברותא חולין פג ב].

ויש להעיר כי לכאורה חלוק חיוב ציצית שאינו חל אלא אחר שלובש את הבגד, ואילו כיסוי הדם חל קודם שפיכתו, כי צריך שיניח עפר מתחת, ואף שהוא חל על ידי השחיטה הרי יתכן שאם אין לו עפר להניח קודם אסור לשחוט.

1. בגירסא ישנה אמר רבה "אפר כירה ודקר נעוץ" והרשב"א הוכיח שלא גורסים "אפר כירה" שהרי אין בו חשש כתישה, ואיך מבארינן בסמוך שבדאי עדל"ת ובספק לא. ולפיכך ביאר כי מה שאמרו בסיפא "לא יכסה", היינו כשיש לו דקר נעוץ בעפר, ואין לו אפר כירה. וכן גרס במשמרת הבית [ב ה] ובשו"ת [ח"ב שטז].

אך רבינו חננאל גרס כגירסא שלפנינו, ולכן השמיט בסמוך את קושיית הגמרא "הא קעביד גומא", כי אפשר לכסות באפר כירה גם ללא עשיית גומא, [ונקט שבאפר תתכן כתישה בעצים

ובקהילות יעקב [מנחות כג] חילק, כי בשחיטה אם לא ישחט היום ישחט למחר ויקיים מצוות כיסוי, ולפיכך אינו נחשב אנוס על הכיסוי, ואינו נפטר ממנו, ואסור לו לשחוט היום אם אינו יכול לכסות היום. אך בציצית יוכל לקיים המצוה למחר גם אם ילבשו היום בלי ציצית, ונמצא שעל לבישת הבגד היום הוא אנוס במצוות ציצית, ואי אפשר לאסור לו ללבוש היום מפני קיום של מחר, [וכן כתב גם בעונג יו"ט סוף סימן א].

וכבר דחה סברא זו חתנו בשיעורי אשר לשלמה, שהרי לדעת ר"י הזקן באופן שאינו יכול לקיים העשה אין החיוב חל עליו כלל, ואם כן אינו מתחייב בכיסוי היום, ולמה יצטרך להמתין למחר, הרי האונס היום מפקיע ממנו את חיובו.

ובאבי עזרי [שחיטה יד א] תירץ על פי דבריו [שהובאו לעיל ז ב הערה 7], כי כיסוי הוא סיום מצות השחיטה, ולכן אף שאינו מעכב את היתר הפשר, אסור לשחוט כשאינו יכול לסיים המצוה ולכסות את הדם, כי כבר בשחיטה מוטלת עליו מצוות הכיסוי, ואילו בציצית אין עליו מצוה אלא אחר שלבש הטלית, ולכן כשהוא אנוס אינו מתחייב בציצית, ואינו חייב לפושטה.

והגר"ח שמואלביץ חילק בין מצות כיסוי

צרכיו, אם כן, לכיסוי דם ספק — מאי טעמא לא מועלת הכנסת האפר או העפר?

שמה תאמר שאין זה משום איסור מוקצה אלא משום דקא עביד גומא בלקיחתו לכיסוי הדם! (3)

כיסוי דם ודאי. ואין הוא נעשה מוכן על ידי האדם לכיסוי דם ספק! ולכן דיבר התנא בכוי ולא בחיה⁽²⁾, כי בחיה ודאית מותר לכסות דמה באפר כירה או בעפר מוכן.

ותמהינן: כיון שהאדם מיעד את העפר לכל

ולכן מקשינן שיכסה בדקר נעוץ. [ועיין בעמוד א הערה 4 על תוס'].

ובשיעורי אשר לשלמה כתב שאין לדמות את סוגיין לנידון המגן אברהם, שהרי במלאכת עשיית גומא יש עשה ול"ת ואינה נדחית ביו"ט מפני עשה, אלא קולא היא שהקלו בה מפני צורך מצוה, ואילו במוקצה יש רק ל"ת, ונדחה מפני עשה. [כמבואר בביאור הגר"א ובקהילות יעקב סימן ו עי"ש]. ולכן עדיף שלא יקלו בעשיית גומא שהרי יש לו דרך לכסות בהיתר, בעפר מוקצה שאיסורו נדחה. ולכן כתב המגן אברהם להעדיף לכסות באפר מאשר לעשות גומא.

אולם בסוגיין הרי מצות הכיסוי היא בספק, ולפיכך עדיף לעשות גומא, שהקלו בה במקום מצוה מאשר לכסות במוקצה שאנו בספק אם יש דחיה לאיסורו, וראה ברשב"א שאפילו בספק וחשש כתישה לא התירו להשתמש בהיתר של דחיית הלאו מספק.

3. לכאורה תמוה איך שייך איסור עשיית גומא באפר, והרי הוא יותר מפורר מעפר תיחוח, ולעיל [ריש עמוד א] התבאר שלא שייך בו עשיית גומא. וביאר הפני יהושע שהאיסור משום גזירה שמה יבא לכסות בעפר שיש בו איסור עשיית גומא. וכן פירש רש"י בסמוך לגבי חשש כתישה.

והפרי חדש [תצח יד] ביאר קושית הגמרא, למה נאסר אפר כירה והרי הוא מוכן, ובהכרח מדובר באופן שעושה גומא, כגון שסביב האפר יש עפר שאינו תיחוח, ואם כן למה מותר לכסות

הנשארים, והרשב"א נקט כנראה שאין ראויים לכיסוי כי לא נקרא עפר, וגם אין ראויים להצמיח עד שיהיו אפר].

2. המגן אברהם [תצח לא] כתב שבדיעבד אם שחט עדיף לכסות באפר כירה מאשר בעפר או דקר נעוץ. ובביאור הגר"א הביא מקור לכך מדברי הרשב"א בעבודת הקדש, וכבר הבאנו דבריו לעיל [בעמוד א הערה 2] וביארנו טעמו, או כדבריו בסוגיין שאין דקר נעוץ עושה הכנה גמורה, או שאיסור מוקצה קל מאיסור מלאכה שאין צריכה לגופה.

ובהגהות רעק"א תמה מדברי רבה שאיסור כיסוי דם כוי באפר כירה הוא מפני מוקצה, שאינו מוכן לספק. ומשמע שאין דוחין איסור מוקצה לצורך כיסוי [וכנראה כוונתו למסקנא שאין דעתו לספק]. ואילו בדקר נעוץ מכסין, דמקשינן לעיל ולכסייה לדם כוי באפר כירה או בדקר נעוץ, ומשמע שאיסור מלאכה שאין צריכה לגופה קל מאיסור מוקצה.

ונראה שנחלקו בביאור קושיית הגמרא לעיל, שהגרעק"א סבר בדעת המקשה שמדובר בעפר שאינו תיחוח לגמרי, וכמו שמוכח מתוס' שהקושיא על הסיפא, שבית הלל אוסרין לשחוט לכתחילה ומלאכה שאצ"ג נדחית מפני מצוה, [וכמבואר לעיל הערה 8] ואילו המגן אברהם נחלק על ההוכחה ממה שאסרו בית הלל לכתחילה, וסבר שאין הטעם מפני שמדובר בעפר שאינו תיחוח, אלא שאין בדקר נעוץ הכנה גמורה. ולכן למד שקושית הגמרא לעיל עסקה בעפר תיחוח לגמרי, שאין בו מלאכת בונה כלל,

אי אפשר לומר כן.

חיוב הוא ונחשב צורך].

שהרי גם בלקיחת העפר לכיסוי דם של חיה ודאי, נמי קא עביד גומא!

אלא שמא תאמר שדם ספק מאי טעמא לא יכסה באפר או אפר מוכן, דלמא עביד כתישה, שמא יהיו בו רגבים ויכתשם⁽⁴⁾,

גם זה אינו תירוץ, שאם כן שוב יקשה: ודאי נמי נגזור שלא יכסה משום כתישה!?

אלא, שמא תאמר שלצורך כיסוי דם ודאי אין איסור בעשיית הגומא, כדרכי אבא שאמר לעיל [בעמוד א] שהוא נחשב כמקלקל, ובצירוף הטעם של מצוות כיסוי [או שמחת יום טוב] אין במעשיו אפילו איסורא⁰.

ומתצינן: ודאי שאני, ולא גזרו בו, כי על פי רוב אין צורך בכתישת רגבים, וגם אם יארע שיהיו שם רגבים, אין לאסור את הכיסוי, כיון דכי קא עביד כתישה — לא יעבור בכך על איסור תורה, כי אתי מצות עשה של כיסוי הדם⁽⁵⁾ ודחי את לא תעשה

לא תתרוץ בכך דבר, כי הכא נמי בכוי נתיר לו לעשות גומא כדרכי אבא [כי אף אם צריך צירוף של צורך מצוה, גם ספק מצוה

בו חיה ודאית.

אולם בביאור הלכה [שם] משמע שנקט ביאור הסוגיא כפשוטה, ולכן הוכיח מכאן שבאפר כירה שייך עשיית גומא. עי"ש.

שאפר כירה אינו מוכן לספק, והרי יכל לומר שרק מלא קופתו עפר אסור בכיסוי ספק.

וכתבו המהרש"א והמהר"ם שרבה הביין את דברי רב יהודה "ועושה בו כל צרכו" אחרת מהבנת המקשן. וסבירא ליה שאף רבי יהודה מודה שאין מכסין בו ספק, כי לא היתה דעתו על כך, ולכן לא חילק רבה בין אפר כירה למלא קופתו עפר, ואסר את כלם בכיסוי ספק.

3. לכאורה תמוה הרי גם לרבי אבא יש איסור בעשיית גומא משום מלאכה שאצל"ג, ושמא לא נדחה אלא לצורך כיסוי ודאי ולא לספק. ומדברי מהר"ם שיף נראה שלדעת בית שמאי שההיתר מטעם של שמחת יו"ט אין חילוק בין ספק לוודאי, ותמה על כך במנחת שלמה שאם כן נמצא שסוגיין רק כבית שמאי, ועוד, שאפילו לשיטתם אין ההיתר משום שמחת יו"ט גרידא אלא בצירוף הטעם של מצות כיסוי, ושוב מסתבר שלא דוחה אלא לצורך מצוות כיסוי ודאי.

5. רש"י פירש כפשוטו, שמדובר בעשה של כיסוי הדם, אך רבינו חננאל מפרש בכל סוגיין שהעשה של "ושמחת בחגך" עסקינן, וכבר תמה המגיה [החשק שלמה] שהרי מוכח כפירוש רש"י, שהמצוה של ושמחת בחגך אינה תלויה בספק של כוי, שהרי הבשר מותר אף אם לא כסה, ולמה לא תדחה את הלאו ויכסה גם דם כוי. וכן תמוה תירוץ הגמרא דכתישה שייכא בעידיניה באופן שמכסה בעת הכתישה, ואם המצוה היא שמחת יו"ט אין לזה מובן. [ואמנם הר"ח דדק שם, וביאר הקושיא דלא מקיים עשה דכיסוי, ותמוה למה שינה].

4. תוס' כתבו [בעמוד א ד"ה אי הכי] שהגמרא הקשתה רק לרב יהודה, כי מלא קופתו עפר מצוי לכל אדם, ואילו דקר נעוץ ואפר כירה לא שכיח לכלם, ומשמע שאם היה לו דקר נעוץ או אפר כירה היה מכסה בהם אפילו כוי שהוא ספק. ותמהו האחרונים אם כן למה אמר רבה

ומוכן מכאן כמו שדייק השער הציון [תצח קכח] מדברי הר"ח [בסוף העמוד ששחט צפור

של טחינת רגבים ביום טוב(6).

אבל ספק מצות כיסוי הדם אינו דוחה את איסור טחינת הרגבים.

ולכן גזרו שלא לכסות אפילו בעפר תיחוח, שמה יבוא לכתוש רגבים.

ורחינן: אימר דאמרינן "אתי עשה ודחי לא תעשה", כגון מצות מילה במקום שיש נגע צרעת, שדוחה מצות המילה את האיסור לקצוץ את נגע הצרעת.

אי נמי סדין, בגד של פשתן, שמותר ללובשו

בעיו"ט ופשע ולא כסהו] ששיטת רבינו חננאל כשיטת הבה"ג [הובאה לעיל ז ב הערה 7] שהשחיטה היא הכשר לכיסוי, ומצוה אחת הן, ולדבריו יאסר הבשר לאכילה עד הכיסוי, ונמצא שהכתישה היא לצורך שמחת יו"ט, [ובספק במין הנשחט הכיסוי אינו אוסר את הבשר באכילה, ולכן אין היתר לכסות דם הכוי, או שאין היתר אלא כשהמצוה תלויה במלאכה בודאי ולא בספק. ועיין בט"ז [תצח יט] שהתיר טירחא לצאת מידי ספק].

[ועוד מוכח לכאורה מדברי הר"ח שמקיים מצות עשה של שמחת יו"ט באכילת עוף, שהרי בסמוך אמרו שאם גלגל עיסה מערב יו"ט אין מפריש ממנה חלה ביו"ט, אף שהפרשת חלה מעכבת, והיינו משום שבאכילת דבר מאפה אינו מקיים שמחת יו"ט ולכן אין המצוה מתירה את ההפרשה אלא בכיסוי דם העוף, וראה ט א הערה 3].

ומה שנחשב שנדחה האיסור בעידניה מפני שמכסה בעת הכתישה, אף שמצות השמחה מתקיימת רק בעת האכילה, צריך לומר שרבינו חננאל סבר כהרשב"א ובעל המאור שאין עושין מעשה המביא לידי איסור שנדחה בעשה אלא אם כן קדם לו העשה הדוחה את האיסור. ולכן נקט שההיתר הוא מפני עשה של ושמחת בחגך שקיים כבר בשחיטה, אך בעידניה מועיל באמת העשה של הכיסוי להתיר את מעשה האיסור. [וכן אפשר לומר שבא ליישב קושייתו השניה של הרשב"א דאפשר לקיים שניהם, ונקט עשה דושמחת שאי אפשר לקיימו בלילה].

ומקור דבריו, במה שביאר [בשבת קלב ב] שהטעם שעשה דוחה לאו רק בעידניה, הוא משום שלא בזמנו חיישינן שיעבור הלאו, ואחר כך לא יקיים העשה. ואילו שאר הראשונים שם כתבו, שהדחיה נאמרה רק בעידנא כדי שמעשה האיסור יעשה בהיתר. ונראה שרבינו חננאל מודה שעדיף לדחות הלאו בקיום העשה במעשה האיסור, רק שדעתו כי התנאי שידחה דוקא בעידנא, לא נאמר מפני הצורך להתיר מעשה הלאו בקיום העשה הדוחה, אלא כל החשש הוא רק שמה לא יקיים העשה. אולם אם יש היתר למעשה הלאו, אפילו על ידי עשה אחר, כגון כיסוי הדם, אין לחוש על קיום העשה של ושמחת שהוא הדוחה את הלאו. [ועיין לעיל בעמוד א הערה 5].

6. הראשונים הקשו, והרי אין עשה דוחה לא תעשה באופן שיכול לקיים את שניהם. ואם כן על השוחט להמתין ולא לכסות את הדם עד הערב, ולפיכך יסדו תוס' [שבועות ג א פסחים מז ב] וכן הרשב"א [כאן, ובשבת כד. בשם הרמב"ן] שאין הדחיה תלויה אלא בשעת קיום העשה, ואין ממתניין לקיימו בזמן שלא יבטל הלאו, שמה יטרד ונמצא שהתבטל העשה מפני הלאו שלא כדין.

ודחה הרשב"א, שהרי אמרו בחולין [פד ב] השוחט לחולה בשבת לא יכסה עד הערב, ומשמע שנחשב כאפשר לקיים שניהם, אלא שבסוגיין סמכה הגמרא על קושיה עדיפה, שיש ביו"ט עשה ולא תעשה ואינו נדחה. ומבואר

בציצית של צמר, שביחד הם כלאים, ודוחה מצות ציצית את איסור הכלאיים.

משום **דבעידנא** בזמן **דקא מעקר** שעוקר את איסור הלאו — **קא מוקים לעשה**, שמקיים אז האדם את מצות העשה.

אבל **הכא**, בכתישת הרגבים, הרי **בעידנא דקא מעקר לאו**, בזמן שהוא עוקר את הלאו בעת כתישת הרגבים — **לא מוקים עשה!** אינו מקיים את מצות כיסוי הדם, אלא רק לאחר מכן, ואין כאן את הכלל שעשה דוחה לא תעשה.

ואם כן, חוזרת הקושיא שגם בשחיטת חיה ודאית אין להתיר שחיטתה, שמא יבוא לידי איסור כתישה, לפני שיקיים מצות כיסוי הדם!

ומתריצין: **הא — לא קשיא!**

שאפשר להעמיד את דברי המשנה שמותר לשחוט רק בסייג, **דבהדי דכתיש**, שמיד בזמן הכתישה — **קא מכסי**, הרי הוא מכסה את הדם, שאז אתי עשה ודחי לא תעשה⁽⁷⁾.

ומקשינן: **סוף סוף, יום טוב** הוא גם איסור **עשה** [שנאמר בו "שבתון"] וגם איסור **לא**

אך טעמם משום טירחא, וכן מבואר בדבריהם בסוגיין [ד"ה תני] שאסרו לכסות בשתי דקירות אפילו בעפר מוכן. וגם הרשב"א נקט כן בסמוך [בד"ה אתי עשה] ועיין קובץ שיעורים אות ל שתמה בזה, וראה הערה 4 על תוס'.

7. **הרשב"א** הקשה אם ההיתר משום עשה דוחה ל"ת, למה צריך דקר נעוץ, והרי מותר לו לשחוט ולחפור ולכסות לכתחילה, והוכיח מכאן כדעת **בעל המאור** שאסור לעשות מעשה המביא לידי איסור שידחה בעשה להבא, וכמבואר לעיל בהערה 5.

ולכאורה למסקנא דמוקמינן דהוי בעידניה כגון דבהדי דכתיש מכסה, הרי לא שייך לומר כן אלא בדקר נעוץ, ואילו בחפירה לא שייך לומר שהיא בעידניה, ולעיל עמוד א הערה 5 הבאנו ביאורי האחרונים בזה עיי"ש.

ועדיין תמוה איך יתכן שבמקום מלאכת כתישה דאורייתא הותר לשחוט לכתחילה ואילו עשיית גומא שאצל"ג תאסר כי אין דוחין לכתחילה. ובהכרח שכוונתו להקשות למה צריך עפר תיחוח והרי הותרה כתישה משום עדל"ת, ועל כך גופא כתב שאסור לכתחילה לבא לידי

שחזר מסברתו. וכן נקטו תוס' [ביבמות] שאם יכול לקיים העשה למחר נחשב כיכול לקיים שניהם. ועיין בשאגת אריה [סי' צו] **ובקובץ הערות** על מסכת יבמות בסיומן פב שהאריכו בענין זה.

ובסוף דבריו הסיק הרשב"א שרק ביו"ט התירו לשחוט כשיש לו דקר נעוץ או עפר מוכן, והיינו רק משום שמחת יו"ט, אך בשבת לא התירו לכסות אפילו עם עפר מוכן, וטעמו דכל דתקון רבנן, כעין דאורייתא תקנו, וכיון שאיסורי מלאכות שבת חמורים ואינם נדחים על ידי עשה, גם בשבות דרבנן אסרו, וכן הסיק **בתשובותיו** [ח"ד שטז]. **ובמשמרת הבית** [בית א, ה] ביאר טעמו מפני הרואין שלא ידעו שהעפר מוכן, ועיי"ש **בבדק הבית** שהרא"ה נחלק עמו והתיר לכסות בשבת. **ובשטמ"ק** דן בדעת **הרמב"ן** בחולין, אם התיר לכסות בשבת, או שכל דבריו רק בעפר מוכן ולא נחלק על הרשב"א, אך בדברי הרשב"א מבואר שגם בעפר מוכן אסור לכסות בשבת, ולא מטעם מוקצה, שהרי לדעתו עפר אינו מוקצה בשבת כמבואר לעיל, [עמוד א הערה 9] אלא מפני הרואין.

ותוס' בחולין [שם] כתבו לאסור כהרשב"א,

שחששו בכוי משום איסור מוקצה, כי המכין אפר כירה — דעתו של המכין היא רק לכיסויי חיה ודאי, ואין דעתו לספק חיה כגון כוי, ונמצא שאין האפר "מוכן" לכיסויי כוי⁽⁸⁾.

וכמוהו סובר רב יהודה, שאם הכין אדם

תעשה הוא. ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה!?! ואם כן אסור לכתוש עפר גם לצורך מצות כיסויי הדם ודאית, ולמה חששו לכתושה רק בכוי, ולא בודאי חיה?

לכן מבארת הגמרא, שבאמת לא חששו חכמים לכתושת רגבים, אלא כך אמר רבא:

היום כדאמרין בשבת [קכה א] "וכי אם יזרוק גלימתו לאשפה תתבטל", אך למשנת, הרי האפר אינו כלי אלא כעצים ואבנים, ומותרים רק לשימוש המסוים להם, ועיין במנחת יצחק [חלק ח סימן כג].

ועדיין תמוה למה ספק מצוה אינו נחשב צורך שדעתו עליו, והרי הוא יודע שגם בספק יש עליו חיוב מדין ספק דאורייתא לחומרא, ויחשב כדעתו לצורך ודאי כי אינו גרוע מצורך כיסויי צואה ודאי, שהותר מפני מאיסותה כדלהלן בסמוך [וראה רש"ש בסמוך]. ושמה אין החיוב לקיים המצוה מספק נחשב כצורך אלא על צד שמקיים מצוה, כי מצד עצמו אין לו צורך אלא מצד המצוה, ואינו דומה לצואה שהיא צורך שלו.

[אמנם כבר הקשה כן בשו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד א והוכיח מכאן שספק דאורייתא לחומרא אינו מה"ת, ובפר"ח תמה עליו שהרי אף אם הולכים לחומרא רק מדרבנן דעתו על חיובו, ובהכרח שאין דעתו על חיוב מחמת ספק, אך ראה בכסף משנה מילה ג ו שהביא שו"ת הרמב"ם שכיסויי כוי מה"ת לחומרא, וביאר החוות דעת שהרמב"ם מודה שספק מצות עשה לחומרא. ובשם הגאב"ד טשעבין ביארו עפ"ד הב"י יו"ד כח שאין מברכין על כיסויי כוי, וכין שאמרו בשבת כג א שתקנו ברכה ביו"ט שני כדי שלא יזלזלו בו, נמצא שחסרון ברכה גורם לזלזול במצוה, ולכן אין דעתו לספק, כי אין מברכין על כיסויי ספק, אך לפ"ז תמוה במה "אזל רבא לטעמיה".]

דחיה של עדל"ת. ונמצא כי מה שהתירו לשחוט לכתחילה הוא משום שאין הכרח שיבא לידי כתישה, ואין איסור להביא עצמו לידי חשש כתישה [ולדברי רבא במסקנת סוגיין נראה שאין חוששין כלל לכתושה].

8. סברת רבא לכאורה תמוהה, שהרי כל חפץ העומד לשימוש אינו מוקצה, ומותר לכל תשמיש. וראה בשש"כ [כא הערה כ] שהגרש"ז ביאר שדין אפר כעצים העומדים להסקה, ששימושו לתשמיש מסוים בלבד ותשמישו מכלהו, ולפיכך אינו מותר אלא לשימושו, [וראה לעיל עמוד א הערה 6 מש"כ בזה].

ובתחילה לדוד [שח כט] הקשה מסוגיין לדברי הפמ"ג [משב"ז ריש שיג] ושו"ע הגר"ז שהתירו בכלי שיחדו לשימוש מסויים להשתמש בו גם לשאר תשמישים כיון שחל עליו שם כלי [וגם זה תלוי במבואר בהערה הנ"ל אם עצים נעשים ככלי או לא, ומסתבר שאין יחוד לכיסויי מחשיבו לכלי כי אינו צריך לכסות בכלי, וביותר באפר שבכיסויי מבטלו לאדמה]. ותירץ עפ"ד הר"ן [בשבת נ א] שבמידי דאורחיה מועיל יחוד לזמן ואילו אם לאו אורחיה צריך יחוד לעולם, ובסוגיין אינו מייחד את העפר אלא לזמן ולכן אין יחודו מועיל לתשמישים אחרים.

ובחזון איש [מג סק"ו] נקט כי ברצותו לכסות את הספק בטלה הכנתו לודאי, ואחרי הכיסויי לא יהיה העפר ראוי לכיסויי אחר, ולכן תמה, הרי אי אפשר לבטל הכנה מכלי באמצע

עפר, הוא מכינו לשימוש ודאי, ואינו מכינו לשימוש של ספק כמו כיסוי דם כוי, ולא קשה עליו מהמשנה.

ואזדא והולך רבא בהוראה זו לטעמיה:

דאמר רבא: הכנים עפר הביתה מערב יום טוב כדי לכסות בו צואה של תינוק, אם יארע שיטיל רעי ביום טוב בבית — מותר לכסות בו דם צפור שחשב עליה מערב יום טוב לשוחטה, היות והזמנת העפר לכיסוי צואת התינוק היא הזמנה על צד של ספק, וכל שכן שתועיל הזמנתו למחשבת ודאי שלו בשחיטת הציפור.

אבל אם הכניס עפר מערב יום טוב עבור כיסוי דם צפור שיש לו לשוחטה ביום טוב — **אסור לכסות בו צואה** שיטילה הקטן ביום טוב, לפי שאין הכנסת העפר נחשבת הכנה גם לענין הטלת צואה במקום שיהיה מאוס עליו, היות שספק אם יטיל רעי במקום כזה. וכשדעתו של האדם על הודאי אין דעתו על הספק.

נהרבלאי אמרי: אפילו הכנים עפר לכסות

בו דם צפור — מותר לכסות בו צואה, כיון שקרוב לודאי שהתינוק יטנף ביו"ט, מועילה הזמנתו גם לצורך זה⁽⁹⁾.

ומביאה עתה הגמרא מחלוקת נוספת בהכנת העפר לכיסוי:

אמרי במערבא בארץ ישראל: פליגי בה, בענין שיבואר להלן, רבי יוסי בר חמא ורבי זירא.

ואמרי לה, ויש האומרים: פליגי בה רבא בריה דרב יוסף בר חמא ורבי זירא.

חד אמר: כוי הרי הוא כצואה, והמכניס עפר לצורך כיסוי צואה, שהיא ספק שיארע, מוכן העפר גם לכיסוי דם ספק של כוי.

וחד אמר: ספיקו של כוי אינו כצואה, שהיא קרוב לודאי שיצטרך לכסותה בעפר. ולכן אסור לכסות בעפר שהכין לצואה.

תסתיים תוכיח דרבא הוא דאמר שצואה היא ספק, ולכן גם אמר ש"כוי הרי הוא כצואה":

לצואה, שהרי כוי הוא ספק גדול מצואה. ומוכח שדעת רש"י שנהרבלאי לא מחלקים בין ודאי לקרוב לודאי, ורבא סובר שכל שאינו ודאי אין דעתו של אדם עליו בסתם, אך אם הכניס לצורך ספק, כל הספיקות שוין ונמצא שלפירושו נהרבלאי יכולים לבאר הברייתא כרבה, שמוכן לודאי אינו מוכן לספק, ורק ספק צואה נכלל בדעתו כי הוא קרוב לודאי, וראה חזון יחזקאל [א ד] שביאר שיטתו בהרחבה.

ולדעת הרשב"א שנהרבלאי לא מחלקים בין ודאי לספק, לכאורה תמוה למה אמרין שלרבא כוי הרי הוא כצואה, והרי אדרבא עדיף לומר כן

9. פירש הרשב"א שנהרבלאי אינם יכולים לבאר את הברייתא של כוי כרבה, שאפר כירה דעתו לודאי ולא לספק, שהרי התירו לכסות גם צואה שהיא כספק כלפי דם, ובהכרח שיבארו את הברייתא כרבי יבא בסמוך, שאיסור הכיסוי מפני חשש התרת חלב הכוי.

אולם בדעת רש"י דקדק הרש"ש שנהרבלאי התירו בצואה רק מפני שהיא קרוב לודאי, ותמה אם כן איך אמרין שלרבא כוי הרי הוא כצואה, והרי כשם שאסור לכסות צואה בעפר שהוכנס לצורך כיסוי דם ודאי, כי צואה היא רק קרוב לודאי, כן יאסור לכסות כוי בעפר שהוכנס

טעמא דלא מכסינן דמו ביום טוב — גזירה משום התרת חלבו. שמא מתוך שיראו שמכסים את דמו יבואו לטעות, שהוא היה ודאית, ויתירו את אכילת חלבו, היות וחלב היה מותר באכילה. ולפיכך אסרו חכמים לכסות דמו, שלא יבואו לידי איסור כרת באכילת חלב⁽¹¹⁾.

ותמהינן: אי הכי, למה גזרו רק ביום טוב,

דאמר רבא: הכנים עפר לכסות בו צואה — מותר לכסות בו דם צפור. אבל אם הכניס עפר לכסות דם צפור — אסור לכסות בו צואה לפי שהיא ספק. ואין מוכן לודאי מוכן לספק^{9א0}.

ומסקינן: תסתיים!

רמי בריה דרב ייבא אמר⁽¹⁰⁾: כוי היינו

נחשב כודאי. [ולדבריו מה שלא פשטה הגמרא מדברי רבא לעיל "אפר כירה דעתו לודאי ולא לספק" יתכן שהוא משום שלא ברור אם רבא אמר דין זה, ראה מהר"ם על תוד"ה סוף].

10. כתב בעל המאור שמדברי רמי ב"ר ייבא אנו למדים שאם הכניס עפר לחצירו בסתם הרי הוא מוכן בין לודאי ובין לספק, ואינו סובר את כל החילוקים דלעיל, וכן נקט המאירי, וביאר שזהו טעמם של הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו מימרא דרבא לחלק בין דם צפור לצואה. [עי' במג"א תצח לג, שתמה על ההשמטה, ובמחצית השקל יישוב כמאירי].

ובים של שלמה כתב שאין לעשות מחלוקת בין רבא לרמי ב"ר ייבא, אלא ביאור הסוגיא, שרמי בר ייבא מודה לרבא שמוכן לודאי אינו מוכן לספק. ורק מחמיר יותר, שבכוי אפילו אם העפר מוכן במפורש לספק, אין מכסין דמו, גזירה משום התרת חלבו. וכן נשמעת דעת הרשב"א שהביא שני המימרות בעבודת הקדש [בית א שער ה].

11. כתב המאירי שגזירה משום התרת חלבו אוסרת לכסות אפילו בעפר מוכן, ואפילו אם שחטו אין מכסין דמו עד הערב, וכן נפסק בשו"ע [תצח יח] והוסיף המגן אברהם, שמתעם זה אסור אפילו להניח מעט עפר בכלי שמקבלים בו את דם הכוי. ובמחצית השקל

לדעת נהרבלאי, שמסתבר כי אינם מחלקים בין ספק לספק. ושמא מכח קושיא זו הוכיח שנהרבלאי סברי כרבי ייבא שבכוי יש טעם אחר לאסור הכיסוי משום התרת חלבו.

והמאירי ביאר לפי רש"י, שהגמרא דימתה כוי לצואה לפי רבא, כיון שהוא מחשיב גם את צואה כספק גמור, והראיה, שאינו מתיר לכסותה בעפר המוכן לצפור.

9א. כך פירש רש"י וכדרכו בהערה הקודמת, שצואה היא ספק ולכן המכניס לדם ציפור שהוא שימוש ודאי, אין דעתו לספק. אך רבינו חננאל ביאר שאם הכניס לכיסוי צואה דעתו לנקות חצרו ובודאי יכול לכסות דם ציפור שיש בו גם ניקוי וגם מצוה, אך אם הכניס לצורך מצות כיסוי הדם אינו יכול לכסות בו צואה. [ונמצא שצואה אינה נחשבת ספק, ו"אזל רבא לטעמיה" רק בכך שדבר המוכן לו מותר גם לתשמיש אחר].

והרש"ש ביאר להפך, שהמחלוקת היא אם כיסוי כוי דינו כודאי מפני החיוב להחמיר בספיקו, ולפיכך המכניס עפר לצורך כיסוי אינו יכול לכסות בו צואה, והמתיר לכסותה סבר שמכל מקום נחשב כהכנסה לספק וראוי גם לצואה שהיא ספק. ולביאור זה נמצא שהההוכחה מדברי רבא היא ממה שנקט דוקא דם ציפור, ומשמע שאם הכניס לכיסוי דם כוי מותר לכסות בו צואה כי כוי ספק הוא ואינו

והרי אפילו ביום חול נמי ראוי לגזור שלא נכסה דמו, כדי שלא יבואו להתיר חלבו!

ומשנינן: בחול, אמרי האנשים הרואים את כיסוי הדם של הכוי, שאין הוא עושה זאת לצורך מצות כיסוי הדם, אלא הוא שופך עליו עפר היות ולנקר לנקות את הצרו מליכלוך הדם הוא צריך, ולא ילמדו מהכיסוי שדין הכוי כחיה ודאית.

אך ביום טוב אין אדם מנקה חצירו, ויתלו זאת במצות כיסוי הדם, ויבואו להתיר את חלבו.

ודחינן תירוץ זה, שהרי אם כן, שחט ביום חול באשפה, שאם מכסה שם את הדם לא

יאמרו האנשים שעושה זאת לצורך ניקוי חצירו — מאי איכא למימר, מדוע לא גזרו שלא יכסנו שם מהחשש שיבואו להתיר חלבו?

וכמו כן, אם בא השוחט עצמו לימלך אם לכסות את דם הכוי ביום חול, ואם יורו לו שיכסנו יש לחוש שהוא יבוא לטעות ולהתיר את חלבו — מאי איכא למימר? מדוע שלא נורה לו שאין לו לכסות, מחמת הגזירה שמא יבוא להתיר את חלבו?!

אלא, כך הוא החילוק:

בחול, לא אסרו חכמים לכסות דם הכוי, כי לא יבואו לטעות שכוי הוא חיה ודאית, כי

ביאר דבריו, שבא לתרץ קושית הרא"ש בסוגיין, למה אין שוחטין כוי ביו"ט, והרי אפשר לשחטו ולקבל דמו בכלי. נראה בצל"ח שתמה הרי מבטל כלי מהיכנו, כי צריך להניח הכלי עד הערב לכסותו בעפר. ומה שתירץ הרא"ש שיש איסור לקבל דם שחיטה בכלי כי נראה כמקבל כדי לזרוק לע"ז לכאורה אינו מועיל לקושייתו, שהרי קי"ל ביו"ד מא ג שאם יש עפר בכלי מותר לקבל לתוכו. ולכן כתב המג"א שהגזירה קיימת גם בכלי עם עפר.

והרשב"א תמה הרי חייב בעשה של כיסוי הדם, ואין הפקיעתו הגזירה של התרת חלבו. ותירץ שרבנן יכולים לדחות עשה בשב ואל תעשה כדי שלא יבואו לידי איסור כרת באכילת חלב הכוי. ועוד, שאין העשה נדחה לגמרי, כיון שאפשר לכסות הדם בערב. ולכן דחואוהו מפני החשש שיבואו לידי איסור כרת. ואין דבריו אלו קשורים במה שדן לעיל בסמוך [הערה 5] אם יכול לקיים העשה לאחר זמן נחשב כיכול לקיים שניהם עכשיו, כי אף אם הלאו נדחה כשצריך לקיים העשה מיד, הגזירה מפני כרת קיימת כל

עוד אינה מפקיעה את העשה לגמרי. ועיין ברא"ש שכתב, הטעם שאין שוחטין כוי לכתחילה ביו"ט על מנת לכסותו בערב, הוא משום שהדם יבלע בקרקע ולא יהיה רשומו ניכר, שהרי לא מסתבר שבטלו שמחת יו"ט ואסרו לשחוט בו כוי רק מפני שאינו יכול לכסות הדם מיד. ולכאורה חולק על הרשב"א דלעיל, שהרי אם הלאו נדחה כדי שלא ימתין לקיום העשה דכיסוי עד הערב, כל שכן שתדחה שמחת יו"ט מהאי טעמא. ובהכרח שלדעת הרא"ש גם הלאו נדחה רק משום שעד הערב יבלע הדם בקרקע.

אמנם יש לומר שלא נחלקו הראשונים כלל, אלא הנושאים חלוקים לגמרי, כי הרא"ש כתב שלא מסתבר לבטל שמחת יו"ט, כיון שהמצוה תתקיים בערב, ומותר להכניס עצמו לאונס זה בשביל שמחת יו"ט. אך עדיין מצב זה נחשב כאינו יכול לקיים שניהם, וממילא העשה דוחה את הלאו, ואין צריך לטעם שהדם יבלע בארץ אלא כדי לבטל שמחת יו"ט באיסור שחיטה.

יאמרו אנשים שאי נמי מספקא לחכמים אם דם הכוי טעון כיסוי, בכל זאת אמרי ליה רבנן לשוחט: זיל, טרח וכפי.

אבל אם יראו האנשים שמכסים דם כוי ביום טוב, הם יבואו לטעות ולהתיר את חלבו. כי סבורים האנשים שאי מספקא לחכמים אם הוא טעון כיסוי — מי אמרי ליה רבנן זיל טרח ביום טוב, וכפי לדמו מספק? ויבואו לומר שהוא ודאי חיה, ויתירו את חלבו⁽¹²⁾.

תני רבי זירא: לא דם כוי בלבד אמרו שלא יכסנו ביום טוב אפילו לא באפר כירה, כי שמא בהמה הוא וטרח בכיסוי דם שאינו מצוה.

אלא, אפילו שחט ביום טוב בהמה חיה ועוף, ונתערבו דמן זה בזה, ויש בתוך התערובת דם חיה ודאי הטעון כיסוי — אסור לכסותו ביום טוב משום שצריך לטרוח גם בכיסוי דם שאינו חייב בכיסוי, שהרי צריך לכסות את כל התערובת של הדם⁽¹³⁾.

12. כתב הרמ"א [תצח יח], אם שחט באמצע החצר, אפילו דם בהמה מותר לכסות אם יש לו עפר מוכן, שהוא כגרף של רעי, והקשה המגן אברהם מסוגיין, דמשמע שרק ביום חול אמרינן לנקר חצירו הוא צריך, אך ביום טוב אסור לכסות אף באמצע החצר, כי אם מדובר בקרן זוית הרי אף בחול יאסר מחשש שיאמרו כי מכסה דמו כחיה.

ובביאור הלכה הביא חבל אחרונים שחילקו בין יום חול שדרכו לנקות חצירו בכל זוית ואין חשש שיאמרו שמכסה כוי כחיה. ואילו ביו"ט אסור לנקות אלא במקום שעוברים בו בחצר, ולכן חיישינן.

אולם המגן אברהם כתב שלמסקנת הסוגיא היתר הכיסוי תלוי בכוונת המכסה, והיינו, שאם מתכוין לנקות חצירו מותר, ואם מתכוון לכיסוי הדם אסור, וכוונתו לבאר כגירסת רש"י דלא גרסינן "אלא", ובמסקנא לא חזרה הגמרא מהסברא דלנקר חצירו הוא צריך, אלא הוסיפה שגם ביו"ט אמרינן לנקר חצירו הוא צריך, ובכל זאת אין שוחטין כוי, כיון שאם יבא להמלך בהכרח יאמרו לו שלא יכסה, כי אם יורוהו לכסות יבא להתיר את חלבו, שיבין מדבריהם שכווי דינו כחיה, וכל החשש הוא על המכסה הבא לימלך, שהוא יודע כוונת עצמו לקיים המצוה ולא לנקות, ובחול יבין שהורו לו מספק,

אולם ביו"ט יבא להתיר חלבו. וכן אם שחט אינו מכסה, כיון שלא נמלך, ורוצה לעשות מצוות כיסוי בהכרח שסובר שכווי כחיה ומותר לטרוח ביו"ט לצורך מצוה, ואם כן יש לחוש להתרת חלבו. אבל אם באמת מתכוון לנקות חצירו מותר.

והעיר בביתאור הלכה כי אף שההיתר לכסות הוא רק כדי לנקות חצירו, מכל מקום צריך להזהר לכוון גם למצות כיסוי, שאם לא יכוון למצוה, הרי יבטלנה בידים, שהרי אינו מקיימה לפי הכלל שמצוות צריכות כוונה, ואילו כסה את הדם אולי היה רשמו ניכר בערב והיה יכול לכסותו.

אמנם המהרש"ל גרס אלא, וביאר מהר"ם שי"ף שהגמרא נשארה בטעם הגזירה דהתרת חלבו, אך חזרה בה מהסברא דלנקר חצירו הוא צריך. וביארה שהאיסור בכוי משום טירחא שלא לצורך. וצריך לבאר כדברי הט"ז [תצח יט] שהחשש מפני הרואין שיטעו ויחשבו שאסור לטרוח ביו"ט אלא לצורך מצוה ודאית, [ובאמת מותר לטרוח גם לצאת מידי ספק], וילמדו מכיסויו שדין הכוי כחיה. אך בחול אל שייכת טעות זו.

13. כתבו הט"ז [שם] והמהר"ם והראש יוסף שלפי ברייתא דרבי זירא אין צורך לטעמו של

אמר רבי יוסי בר יאסיניאה: לא שנו שלא יכסה את דם התערובת אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת, שאז הוא טורח בדקירות הנוספות לכסות גם את דם הבהמה

הפטור מכיסוי⁽¹⁴⁾.

אבל אם יכול לכסותו בדקירה אחת — מותר, לפי שאינו טורח טירחה מיותרת

רמי בר רב ייבא שאסרו לכסות דם כוי משום התרת חלבו, אלא האיסור הוא לטרוח אפילו לצורך מצוה.

אולם המהר"ם שי"ף ביאר שרמי בר רב ייבא נתן טעם לאסור שחיטת הכוי לכתחילה, כי משום טירחא אין איסור אלא על כיסוי הדם אחר שנשחט, אך אין אוסרים לשחוט לכתחילה משום טירחא, שבכך ימנע משמחת יו"ט, ונמצא שטורח לצורך שמחת יו"ט, ומותר, ולכן הוצרך רמי בר רב ייבא לומר טעם אחר לאסור שחיטת כוי ביו"ט. ועיין שער המלך [פ"ג מיו"ט].

14. כתב הרמב"ם [יו"ט ג ב] שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם, לא יכסה אותו עד לערב, ואם היה לו עפר מוכן או אפר ויכול לכסות הכל בדקירה אחת, יכסנו.

והיינו שביאר דברי רבי זירא כהמשך לדין הכוי, ומדובר בעפר מוכן ובכל זאת לא הותרה אלא דקירה אחת משום טירחא. וביאר הט"ז, שבכוי האיסור משום גזירת חלבו, שהטירחה מותרת בו כיון שיש ספק אם כיסויו אסור כלל, אך בתערובת דם בהמה שיש איסור ודאי, אסרו לטרוח.

וכתב הבית יוסף שלדעת הרמב"ם דקר נעוץ בלבד, אינו מתיר אפילו דקירה אחת בעפר שלא הוכן במיוחד, אלא באופן שכל הדם חייב בכיסוי, אך בתערובת שיש בה טירחא שלא לצורך, אסור.

אמנם ברמב"ם לא הוזכר חילוק בין דקר נעוץ לעפר מוכן, ובדרישה כתב שהבית יוסף למד לחלק כך, ממה שנחלק הטור על הרמב"ם וכדלהלן. ועיין בב"ח שדקר נעוץ חשוב כעפר

מוכן, וגם מהר"ח כתב שלדעת הרמב"ם דינם שוה, שהרי כדיעבד אם שחט מכסה בדקר נעוץ, וכיון שאין בדקירה אחת טירחא, יכול לכסות התערובת, והט"ז חילק כשיטתו [הובאה לעיל ח א הערה 2] שאם ניתק את העפר כשנעץ הדקר, מותר לכסות בדקירה אחת, אך אם לא ניתקו אפילו דקירה אחת אסורה.

והטור [תצח ט] חלק על הרמב"ם וכתב שאם יכול לכסותו בדקירה אחת, יכסנו אפילו בעפר שאינו מוכן אלא יש בו רק דקר נעוץ, אך אם יש לו עפר מוכן יכול לכסותו אפילו בדקירות הרבה. ולדבריו ברייתא דרבי זירא עוסקת בעפר שאינו מוכן, אבל בעפר מוכן מותר לכסות בכמה דקירות.

וביאר הב"ח שדעת הטור שאין איסור משום טירחא, שהרי מקשינן לרב יהודה מכוי, ולא מתרצינן שאיסורו משום טירחא, אלא הטעם מפני שדקר נעוץ מסלק חשש איסור חפירה [כדעת רש"י לעיל] והיינו רק בדקירה ראשונה, וכל דקירה נוספת היא כתחילת חפירה. ונמצא שהחידוש בנתערבו, שאפילו דקירה אחת אסור, ובחיה ודאי רק דקירה שניה אסורה. [ואין דין הכוי שוה לגמרי לנתערבו, שהרי כוי אסור אפילו בעפר מוכן, אף גם לטעם דטירחא אין דינם שוה, שהרי בכוי אסורה אפילו דקירה אחת].

אמנם הרמ"א [שם יד] כתב שבחיה ודאי, אם היה דקר נעוץ בעפר תיחוח מותר לכסות בו, אפילו אם צריך כמה דקירות, וטעמו מפני שכל העפר מוכן לכיסוי על ידי נעיצת הדקר, והיינו לפי תוס' והרשב"א שדקר נעוץ מסלק מהעפר איסור מוקצה וחסרון הכנה.

שיבואו לטעות ולהתיר כיסוי בשתי דקירות, קא משמע לן שלא חששו לכך.

אמר רבה: שחט צפור מערב יום טוב והיה לו לכסות את הדם לפני יום טוב ולא כסהו אז(16) — אין מכסין אותו ביום טוב אלא רק במוצאי יום טוב, ואין טורחים בכיסוי אפילו בעפר מוכן(17).

לכיסוי דם הבהמה הפטור מכיסוי(15).

ותמהינן: פשיטא שמותר לכסות בדקירה אחת, שהרי אינו טורח טירחה מיותרת, כי הרי היה צריך לפחות דקירה אחת לצורך כיסוי דם החיה.

ומשינן: מהו דתימא, נגזר דקירה אחת שלא לכסות בה דם תערובת אטו בגלל

שנו אלא בשתי דקירות, אלא אמר "לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת", ומשמע שלפיכך אסורה אפילו דקירה אחת.

16. רבינו חננאל כתב אם פשע ולא כסהו מערב יו"ט. ובשער הציון [תצח קכח] דן אם כוונתו שכיסוי מעכב אכילת הציפור, ולכן רק אם פשע קונסים אותו שלא יכסה ולא יאכל, וראה לעיל הערה 5.

17. רש"י פירש שהאיסור מפני שהיה לו לכסות מבעוד יום, ואין כאן מניעה לשמחת יו"ט כיון שמותר לאכול את הציפור אפילו כשלא כיסה דמה, ובביאור הגר"א [יו"ד כח ס"ק ב] הוכיח מדבריו שהשחיטה כשרה אף שהדם לא כוסה, וראה צ"ח.

והרשב"א בעבודת הקדש הוסיף שאף אם יש לו עפר מוכן אסור, מפני שהיא טירחא שיכל לעשותה מבעוד יום, וכן פסק המגן אברהם [תצח לט] ועיין פני יהושע [ט א על רש"י] ושער הציון [שם קכז]. ובשטמ"ק כתב שכופה עליו כלי לשומרו כדי שיכסנו, ואינו נחשב טירחא יתירה ככיסוי בעפר, שעה"צ קכט], ומוכח שאינו נחשב כביטול כלי מהיכנו, כיון שהכלי אינו נעשה מוקצה, [וראה רש"י שבת מב ב ופמ"ג רסה משב"ז א]

אולם הרא"ה בסוגיין כתב שמדובר דוקא בדקר נעוץ, אבל בעפר מוכן מותר לכסות, וכן

15. הטור [שם] כתב שאם אין יכול לכסות כל התערובת בדקירה אחת, אסור לכסות כלל ואפילו דקירה אחת, וביאר בים של שלמה טעמו, כי שמא לא יכסה את הדם המחויב בכיסוי, ונמצא שטרח ביו"ט שלא לצורך. וכן כתב הפרי חדש וראה מג"א [ס"ק לח].

והט"ז כתב שמותר לכסות בדקירה אחת, שהרי מקיים מצוה גם בכיסוי מקצתו, דקיימא לן [ביו"ד כח] שאין צריך לכסות כל הדם דדרשינן דמו ואפילו מקצתו, ובתערובת לח בלח תלינן שכל החלקים מעורבים זה בזה, ונמצא דינו כשוחט חיה ודאי, ויש לו דקר נעוץ ואינו יכול לכסות דמה בדקירה אחת, שדינו ברור לכסות בדקירה אחת. [ובשו"ע הגר"ז בקו"א תמה שאם כן לא יוכל לכסות דם חיה ודאי אלא בדקירה אחת שבכך מקיים את המצוה, וצ"ל שמותר להוסיף לדקור כדי לכסות כל הדם כדינו לכתחילה].

ובאליהו רבה דחה דברי הט"ז, שהרי יש לחוש שבמקום הכיסוי היה רק מעט דם חיה והתבטל ברוב, וכן יש לחוש שאין זה דם הנפש כי הוא מעט מהדם.

ובמאמר מרדכי כתב שאף על גב דדרשינן אפילו מקצת דמו, היינו שאין צריך שיהיה לפניו כל דם החיה, אך מכל מקום צריך לכסות את כל הדם שנמצא לפניו, ועיין עוד בנתיב חיים.

ובשפת אמת דקדק כדעת הטור מלשון הגמרא, שלא אמר רבי יוסי בר יאסיניאה "לא